

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında

İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87

HAYAT

Fiati her yerde 15 kuruş
seneligi, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memleketlere 7,5. Dollar)

Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: V

Ankara , 29 Teşrinisani , 1928

Sayı: 105

TEMSİL SANATI HA K K I N D A

BİR KAÇ DÜŞÜNCE

yazan: NAHİT SİRRI

**Piyes muharrirleriyle
rejisör ve aktör arasında
— Gaston Bati ve sarabernar - aktör nasıl olmalı?
- İstedikleri zaman güzel
olan aktristler -**

Temsil san'atinin vereceği heyecanlardan yine bu sütunlarda vaktiyle bahsederken, bunlarda hayatın hakiki faciaları karşısında duyulan teheyüclerden başka ve temamiyle bedii bir mahiyet bulunması lüzumunu söylemiştim. Bunu temin edecek olan anasırın en mühimini de mümessilin kudreti ad ediyorum. Bununla beraber, aktörün kudret ve selâhiyeti hakkında birbirine katien zıt iki noktainazar mevcuttur. Bazı şöhretli piyes muharrirlerince, sahnede her şey piyesten ibarettir ve gerek rejisörün ve gerek mümessilin tekmiil ehliyetleri, muharririn emrine tam ve mutlak bir inkıyatla kaimdir. Netekim meşhur sahne nazımlarınca da, alelelker muharrir de mümessil de kendi emirlerine şartsız bir itaat göstermeğe mecbur, adeta sait olmazsa ağzın telaffuz bile edemediği bir takım samit harfleridir. 1922 senesi kışında Parisde, henüz şimdiki kadar maruf olmakla beraber Jemyenin sahne müdirliğinden ayrılarak ilk tiyatrosu olan Laşimeri tesis etmiş ve

san'at mahafilinde fikirleri büyük bir alâka uyandırmış olan Gaston Batiyi tanımış olduğum zaman, kendisini işte tamamen bu ictihatta bulmuştum. Bu ictihat mucibince, aktör ancak başka ve zengin kadınların beğenmeleri için sırtına geranbaha elbiseler geçirilen terzihane mankeni, yahut da hıfzettiği sözleri istenen dakikada söyliyüp sonra susan bir gramofondur. Diğer noktainazare, yani büyük sanatkârların hükümlerine nazaran da, rejisör tamamen talî bazı işlerle tavzif edilmiş bir memur, piyes muharriri ise elzem olsa bile kıymetsiz ve lüzumu bile hatta kabili münakaşa bir unsurdur. Ve piyes muharriri adı bir alet derekesinde kalmak istemezse, büyük aktör, Abdulhamit zamanının mektepler olmasa Maarif nezaretini pek iyi idare edeceğini söyleyüp dertleşen veziri gibi düşünür ve sekva eder. Pek çoklarıncı, yer yüzüne gelmiş aktrislerin en büyüğü olan Sarabernarı, hayatının en son senelerinden birinde sahnede gördüğüm zaman, oynadığı piyesin mutlak değersizliğine şaşmışım. Filvaki bir bacağı kesildiği için ancak değneklerle yürüyebilen o ilahî san'atkâr, bütün perdenin devamı müttetince kendisinin sahnede kalması

icap eden temamiyle hususî şekilde piyesler oynamaya mecburdu, ve oynadığı piyeslerdeki hususiyetin de kıymetleri üzerinde tesir icra etmesi zarurî idi. Fakat medit ve eşsiz şan ve şerefle dolu hayatında, Sarabernarın, ehemmiyetsiz piyeslere, bütün zaferi kendine maletmek için, meclubiyeti mahsusa göstermiş olduğu muhakkaktır.

Fakat, ifrat ve tefrite giden bu iki ictihat ve iddiadan birine iltihak etmiyerek temsil san'atında aktörün mevki ve ehemmiyetini kabul edince, onun hüviyetini ve yapacağı işi kati surette bilmek istiyor ve o zaman da bu suallerle karşılaşılıyor.

Sahnede temsil ettiği şahsın şekli muhayeline ne dereceye kadar san'atkâr uygun olmalıdır? yani ihtiyar bir erkek rolundaki aktör mutlaka gerçekten ihtiyar, ve genç bir kadın rolunu yapan aktris behem-hal rolunun yaşındamı olmalı?

Aktör muvaffak olmak için oynadığı rolun mahiyetini tamamiyle kavramak ve en mutlak şekilde müteheyyic olmak mı icap eder?

Bundan başka, mümessil temsil ettiği şahsiyete ruhen ve hayatı itibariyle de benzerse, muvaffakiyeti dahamı fazla olur?

Bir intiba

Terakki Fikri

Muharriri: Profesör MUSTAFA ŞEKİP BEY.

Yazan: MEMET SERVET

"Hayat," sütunlarında, muhterem arkadaşım Şekip Beyden bahsetmek için yeni bir fırsat çıktığından dolayı, haklı olarak, seviniyorum ve bu defa, Şekip Beyin çalışkan ve velut zekâsının, geniş ve mühim bir pilâna uyarak, bize hediye ettiği tam bir eser karşısındayız. Zamanımızın felsefî kültürü içinde "terakki," den geri kalmamağı arzu edenlerin, bu 178 sayfalık eseri dikkatla okumaları lâzımdır.

Vakıa eser, (Hayat) karilerine yabancı değildir: bir iki bahsi ve bazı tadiller müstesna olmak üzere alel'umum bu sütunlarda tefrika halinde intişar etmiştir, deyebiliriz. Onun için burada, "terakki fikri,"ni tanıtmak esas fikrin muhtelif fasıllara nasıl dağıldığını ve her faslın

binasında ne gibi maddeler kullanıldığını gösterecek değilim: belki bu satırlarla üzerime almak istediğim vazife, bu güzel olduğu kadar kuvvetli ve yeni görüşlerle dolu eserin hey'eti umumiyesinden aldığım intibaları kaydetmek ve nihayet bu intibalar arasından, bir kari sıfatıyla öyrendiğim veyahut takvîyet bulduğum fikirleri işaret etmekten ibarettir.

Böyle bir tahlil, şüphesiz şahsî ve tarafgirane olmak tehlikesine daha fazla maruzdur; fakat ne zarar? Zevk ve istifade ile okunan yaratıcı eserler, yalnız tartılmaz, tadılır da! Şekip Bey de, bu sevimli kitap içinde, zaten "tarih-i tatmağı ve tattırmağı her şeye tercih etmemişmidir?"

..

Evel emirde şunu söylemek isterim ki, kendi hiç bir şey duymadığı halde, aldığı talimata kör-körüne inkiyat, şeklinin uygunluğu ve hafıza sayesinde muvaffak olan sanatkarın sanati, harikulade hüsnüyle muzaffer olmuş bir ahmak kadın için çıldırmağa benzer. Şu kadarki, pek fazla müteheyic olan sanatkar da asabına tabii tamamen hakim olamayacağından, içinde kinden nevmidiye, nevmididen ümide, ümitten zafere ve zaferden husrana geçilerek beşerin bütün tahassusat ve ihtirasatını bir kaç dakika içinde ifade eden sahnelerde hiç muvaffak olamamak tehlikesine maruzdur.

Aktörün kendi hüviyetiyle temsil ettiği şahsı muhayel arasında benzeyişler istemeğe başlayınca, katil rolüne hapsane mahkûmlarından ve kral rolüne sakit hükümdarlar-

dan mümessil aramağa kadar bu işin tahammülü vardır.

İnsanın tepdiline kudreti olmayan şekli cismanisi bile sanatkarın azmü iradesi karşısında ramolur. Düzenin vefatından beri İtalyanın en büyük kadın sanatkarı olan Emma Gramatika'yı ilk defa sahnede görüşümü hiç unutamam.

Batayın (Lafalen) isimli ve kahramanının behemhal güzel olması icabeden bu piyeste, sahnede perdenin yarısına doğru görüldüğü zaman, kendisini tanıtmamak için pek fakirane bir kiyafetle bir hastahaneden dönüp karşımıza çıkıyordu. Ve sefil kiyafetiyle yaşlı ve kuru yüzü öyle çirkindi ki, bu intibain homurtuları sıraları dolaştı, belki kendisine de vardı. Lâkin bir az sonra artık çirkin olduğunu unutmuş, onu hayran dinliyor ve seyrediyorduk. Hamitin Sarabernar için demiş

"Terakki fikri"nin son sayfasını bitirdiğim zaman, bir kanaatimin kuvvetlendiğini hisettim: bu günkü fikir hayatımızın ön safında yürüyen Şekip Beyin zihnî karakteristiklerini aramak isteyen bir kimse bunları, şeniyetin meçhûl kalmış bir köşesini tespit ve izah etmek suretiyle bilgilerimizi çoğaltmağa çalışanlarda mevcut vasıflar şeklinde tasavvur ederse, zanederim, yanılır; bunlarda sırf düşünce ve sırf tenkît hakimdi; halbuki hayatın daha geniş olan bir çehresi daha var: yapan veya yapmak için inanan insanın çehresi. Bence, Şekip Beyin zihnî mekanizmesi içinde bu ikinci muharrik azamî bir hürriyet içinde, hüküm sürmektedir.

Demek istemiyorum ki, fikir olduğu gibi, büyük bir sanatkar istediği zaman daima güzel olabilir.

Hakikî sahne artisti bence her ruhun esararına nüfuz ve her mahlûkun hal ve tavrunu tasavvur edebilir. Ve onun hal ve tavrunu okadar sıhhatla taklît edebilir ki, maddî şeklinden makiyajlara rağmen uzak kalsa bile ehemmiyeti yoktur. Ve elbette oynarken sanatın ulvî heyecanını ruhunda duyarak, sırf ekmek parası kazanmak için tüccar defteri dolduran bir katip gibi çalışmaz. Fakat ulvî bir vazifesi olduğunu düşünerek gemisini idare ederken bütün soğukkanlılığını muhafaze eden bir kaptan gibi, kendisini heyecanların pencesine kaptırmamak ve şaşırmamak için bu heyecanlariyle mütemadî bir cidal içinde, teyekkuz ve basiret halindedir.

NAHİT SIRRI